

Usoda naše zemlje

Revija »La Letture« je objavila članek Uga Maraldija, ki ga v nekoliko skrajšani obliki podajamo našim čitateljem:

»Zemlja je hči oceana«, pravi prastari nauk o postanku naše kopnine. Dvignila se je iz morja, se mestoma še dviga, drugod pa se zopet pogreza vanje. Nešteto je bajk, ki inajo za podlago resnične prirodne katastrofe in vsaka teh bajk nam daje važne podatke za zgodovino naše Zemlje.

Bajeslovje nam opisuje prvi prizor zemeljske drame, ko se je v temni noči prostora pojavila medla luč iz vode se rodeče zemlje. V začetku je bila zemeljska krogla čez in čez pokrita z vodo in v rodovitnih nedrjih vode se je pojavila prva kal življenja. V skrivnostnih delavnih oceanskih prepadoh je bil zarodek in začetek življenja zemlje. Potem se je delo nadaljevalo in so se med strašnimi nevihtami iz morja dvignili vulkani in ustvarili kopnino, bodoče bivališče človeka. Pesniki in učenjaki so, razglabljaljoč v vekovih časa in v globinah podzemlja, odkrili po kak odlolek listov neznane zgodovine.

Po spreminjanju se videzu svoje zunanjosti in svojih bioloških plasti je Zemlja podobna veliki odprti, često težko razumljivi knjigi, ki nam pojasnjuje nekatere drobce svojega življenja.

Odkritje čudovite naravne ure je dalo možnost, izračunati starost Zemlje. Ta ura je sestavljena iz radioaktivnih snovi, ki se nahajajo v skalah. Po najnovejših zaključkih je treba za preoblikovanje enega grama radija v druge elemente celih 2400 let. Evo veliki kronometer Zemlje, ki razpreljuje stoletja in tisočletja na številčnici Casa. S proučevanjem tega izrednega pojava se da ugotoviti starost prvotnih skal, ki dosega po teh računih 570 milijonov let. Na podlagi znanih elementov in idealne predstave, uporabljajo posebno lestvico, ki bi skrepla čas, bi si lahko predložili biološki razvoj našega planeta.

Ce bi vso dobo tega razvoja razdelili v 100 minut, obsega razdobje, ko zahaja kraljestvo pošasti in nastopi človek, komaj polne minute, da poslednje sekunde na tej številčnici. Na stvarni časovni lestvici pa teh malo sekund pomeni milijon let. Toda še od tega razdobja osvetljuje luč zgodovine samo novejši čas. Preko te meje vidimo samo prikazni neznane preteklosti. Zastonj skušajo arheologi osvetliti pota človeške zgodovine, ki se končuje že nekaj tisočletij pred našim časom.

Vsakih 25 let se rodi na Zemlji novo pokolenje. Človek morda ohrani v spominu kakega pradedca, toda v glavnem že ne pozna več tistih, ki so v 17. stol. prispevali nov člen verigi takratnega rodu. V neizmerni množici človeških pokolenj — računajo, da je na Zemlji doslej živelo okrog 400 milijard ljudi — ne bomo mogli nikdar odkriti ženo ali moža, katerih ljubezni dolgujemo svoje življenje. O podobih in običajih naših pradedov, ki so živeli 5 do 6 tisoč let pred našim štetjem, imamo komaj megle pojme, toda čez to mejo zademo v za nas nepredstaven svet. Iz kakga vzroka je bila na sorazmerno tako kratko razdaljo izgubljena vsaka sled davnih človeških civilizacij?

Preden se popolnoma predamo domišljiji, si oglejmo kopnine in morja. Morda nemo našli način, ki nam bo pojasnil temna vprašanja. Začetek te poti je na obalah, kjer valovi odkrivajo potopljeno zemljo. Opazovalec mnogokrat dožene, da meje mel celinami in morjem niso zmerom pravilne. Vse kaže, da hrani morje potopljene kraje, ki jih je včasih ogrevalo sonce. Na nekaterih točkah obale se tu pa tam razprostirajo v morje prostrani gozdovi z ostanke stare vegetacije in celinskih živali. V Norfolku na Angleškem je za časa oseke pod morskno gladino viden kakih 65 km dolg gozd. Tako sreča mornar že na pragu morja prve grobove Zemlje. Še mnogo prostranejša pokopališča pa hrani v svojih neizmernih globinah ocean. Dalje od obal opazi raziskovalec oblike in sence razvalin stavb, ki jih je nekdanji zgradil človek. Leta 1939. so nekateri mornarji opazili v bližini neke čeri okrajen zvonic. Danes pa poznamo mnogo krajev, ki se počasi pogrežajo. V Frizijem morju je otok Habel, ki ga že preplavljajo valovi. Leta 1892. je njegova površina merila 86 ha. Danes pa ni na njem možno nič pridelati. Od zadnjih treh hiš, ki so stale še pred tremi leti, je ostala samo še ena in služi čuvaju za bivališče. V kratkem bodo tudi njo požrli valovi.

Pri izlivu Schelle so pod morskno gladino vidna poslopja in stolpi z na stečaj odprtimi okni. Stoletna opazovanja in zgodovinski dokumenti velike važnosti, ki jih je zbral strastni proučevalec narave Camille Flammarion, podajajo pregled dviganja in upadanja tal. Belgija in Nizozemska se polagoma pogrežata; ob obali leže kraji že pod morskno gladino in ponekod se morje dvigne za časa plime do višine hišnih streh. Da voda ne preplavi celih pokrajin, preprečujejo velikanski jezovi, delo človeške uma.

Med 12. in 13. stol. je morje preplavilo del Nizozemske. Poplava je zahtevala življenje 140.000 ljudi, 100.000 ljudi pa je v istem kraju poginilo leta 1321.; v naslednjem stoletju pa je bilo poplavljenih nadaljnjih 200 vasi Frizije in Zelandije. Leta 1580. je bil poškodovan jez na izlivu Mosee in poplava je zahtevala 100.000 žrtv. V krajih, kjer se zemlja ne pogreza, spreminjajo oblike kopnega valovi. Cerkev Riculver na nekem angleškem otočku Kentške grofije je bila za časa Henrika VIII. poldrugi kilometer oddaljena od morja. Leta 1831. pa so valovi dosegli cerkevno pokopališče in iz razmočene zemlje so štrlele človeške kosti. Danes je voda že za nekaj centimetrov nad cerkvijo.

Površina Nizozemske, Belgije, Normandije, Bretanje in delno francoske Atlantske obale se počasi, toda stalno pogreza. Baje se pogrežanje vrši po 2 metra vsakih sto let. Če je to točno, lahko izračunamo, da bodo čez nekaj stoletij sedanja pristanišča preliha in oceana porušena, celinska mesta pa bodo stala ob morju. Pariz bo nekega dne imel veliko pristanišče ob oceanu, toda potem se bo njegova tragična usoda še nadaljevala, čeravno si bodo bodoči prebivalci prizadevali ohraniti ga z ogromnimi jezovi. Velemosto s svojimi dragocennimi spomeniki in velikimi stavbami bo preplavljeno. Visoki Eiflov stolp bo nekaj časa še kazal bodočim pomorcem, kje so razvaline bivšega mesta. Proti letu 6000 ali 7000 pa vsa nekdanja mesta izginejo. To ni privid, temveč znanstveno točkazana resnica, s pogojem seveda, če bi se pogre-

zanje ne ustavilo. Za sedaj pa to ni verjetno.

Tudi v Italiji je opaziti podobne pojave, vendar v mnogo manjši meri. V Benetkah, n. pr. se tla pogrežajo v sto letih za 15 cm. Leta 1732. so se tla na trgu Sv. Marka, ki jih je plima večkrat preplavila, dvignila za 34 cm. tudi v napoljskem zalivu je opaziti zanimive primere. Znana palača cesarja Tiberija na otoku Capri je že več stoletij preplavljena. Stara rimska cesta je vidna na dnu morja v Sorrentu. Svetišče Jupitra — Serapida v Pozzuoli še posebno dokazuje, kako nestalna je zemeljska površina. Tekom časa je bilo že mnogo krat preplavljeno, pa se je zmerom spet pojavilo nad morskno gladino, dokler se ni dokončno pogreznilo. Tudi svetišče Neptunovo in svetišče Minf v Pozzuoli sta pod morskno gladino.

So pa še drugi pojavi na našem planetu, ki jih ne poznamo, ker še nismo prodrli v njegovo notranjost. Mont Blanc n. pr. ne stoji več tam, kjer je bil pred nekaj milijoni let. Tekom desetmilijonov let bodo po najnovejših računih Alpe izginile. Na njihovem mestu se bo razprostirala brezmejna ravnina. Že leta 1893. je dr. Bruckner po natančnih in švic izvedenih raziskavanjih ugotovil, da so nekatere razdalje med vrhovi Jure in Alp različne; včasih krajše, včasih dalje. Wegener je ugotovil, da v davnih časih ni bilo Atlantskega oceana, ki je šele v poznejši dobi ločil skupno celino v stari in novi svet. Nadaljna opazovanja izvršena leta 1932. pa so dokazala, da se vse ozemlje Grönlandije premakne za 250 metrov na leto. Če se je tako premikala tudi v preteklosti, je Grönlandija v zadnjih 100.000 letih »prepotovala« 4000 km proti zapadu. Ali ne bi morali prav v teh dejstvih iskati vzroka za izginotje davnih civilizacij? Evo zakaj sega naša zgodovina samo v »bližnjo« preteklost.

Še enkrat lahko zbolite za ošpicami

Takole na pomlad se je zgodilo. Ko je postalo topleje, nismo več vzdržali čevljev na nogah, ne kakih odvisnih suknjčev, zdijali smo se kakor žrebeta. In potem je prišlo čez noč vroča glava, malce kašlja, rdeče maroge po telesu — ošpice. Da, to je bilo prav za prav lepo in zanimivo. Lepo zato, ker nam ni bilo treba v šolo. Zanimivo pa zato, ker smo prvokrat v življenju preizkusili bolezen, o kateri so nam matere grozeče razodevale, da ugne vse to biti smrtno nevarno, če ne bomo ubogali in če se ne bomo pokrivali do vratu. Nak, nak, med nebeske krilatce se nam še ni hotelo, zato smo lepo strpeli v postelji, dokler niso izginile tiste rdeče pege in dokler ni bila glava spet bistra in vrla. Ko smo spet lahko stopili k oknu, ga odprli in svobodno zadihali, se je mladim očem in mladi duši nudilo prekrasno plačilo: sadna drevesa so bila v pomladnem okrasu, v nepopisno lepem cvetju.

Vseh takih znamenitih dogodkov v mladosti se radi spominjamo, toda za čudo — ne želimo si pa ne, da bi se še kdaj ponovili. Prosim vas, povejte odkrito, ali vaa kaj skominja, da bi še enkrat zboleli za ošpicami ali za skrlatinko. Ne, nikakor ne. Še manj kakor v mladosti se vam danes hoče med nebeske krilatce. In vendar vam moramo povedati, da se vam kaj takega še vedno lahko zgodi.

Težko nam gre v glavo, da lahko kakšna bolezen docela spremenijo svojo obliko, rekli bi, svoj obraz. Kar so naši dedje in babice krstili za ošpice, to mora vendar še danes biti tako, in kar so zdravniki preizkusili pred 50 leti, bo pač veljalo še tudi danes. Toda, vendar se dandanes zgodi, da

Kje dobili sledove 400 milijard ljudi, ki so doslej živeli na Zemlji? Na neraziskanim dnu oceanov je tisočletno pokopališče davnih mrličev zemlje. Noben filmski ali pomorski televizijski aparat ne bo mogel v mračnih valovih najti davno preplavljene mesta in celine. Ljudje daljnje prihodnosti si verjetno ne bodo mogli predstavljati, da njih veleparniki plovejo nad razvalinami nekdanjih cvetočih mest, katerih konec predvidevamo že danes.

Toda istočasno ko se zemlja na eni strani pogreza se na drugi strani dviga. Sedanji otoki na Atlantiku so morda vrhovi novih gora, ki jih še zakrivajo valovi. Lice zemlje se vedno prenavlja. Nevidne razdalje in ustvarjalne sile delujejo skozi tisočletja. Ko se en zemski prizor potaplja, že drugi vstaja iz nedrj morja in pomeni morda pričetek nove dobe v zgodovini človeštva. Kaj se bo zgodilo na svetu, ko bomo dolgrali kratko vlogo, ki nam je poverjena, zapustili svetovno pozornico in dali prostora naslednikom?

Samo avtor drame lahko ve. To si pač komaj lahko predstavljamo. Pomagajo pa nam nekatere domneve. Avtorji enega dela minulih prizorov ne obstojajo več. Igralci kozmične drame ne preživijo prizora, v katerem so poklicani nastopati. Za vsako dejanje nastopi novo osebo. Kadar pa bo zavesa padla čez sedanje dejanje, ki je po domnevah zadnje dejanje drame, bo ugasnilo poslednje človeško oko za vedno. Drugi rodovi živih bitij bodo prevzeli zapuščeno človeka in zavladali na zemlji. In potem bo čas odzvonil poslednjo uro tudi za naš planet. Sonce bo ugasnilo. Toda še zmirom ga bo, kakor častno spremstvo, obkrožala skupina njegovih planetov in lun. In vsi skupaj, spremenjeni v grobove življenja, bodo nadaljevali svojo pot do konca.

Tako umirajo svetovi. Toda ko en svet umre, se morda ob istem času na povsem drugem koncu vseirja rodi nova zvezda...

roditelj, ki je ošpice prebolel že v otrošči dobi, nalez bolezni pri svojem sinu ali hčerki in mora vnovič v posteljo. Ne samo, da je tako ponovno obolenje precej resno, marveč je tudi staro prepričanje, da lahko človek samo enkrat oboli za ošpicami, postavljeno na glavo.

Tej zadevi je posvetil posebno pozornost otroški zdravnik dr. Oxenius (Chemnitz), ki je nedavno v monakovskem medicinskem tedniku zanimivo opisal, kako je neki otrok pred meseci trikrat zapored oboli za ošpicami in kako so zdravniki sami nekaj časa bili v dvomih, če so to sploh ošpice — tako čvrsto je bilo tudi njih prepričanje, da je ponovno obolenje za ošpicami skorajda izključeno. Ponovne izkušnje in poizvedbe so dognale, da se take infekcije tu in tam zgodijo in da torej zavoljo tega ni treba dvomiti o pravilnosti diagnoze. Otroški zdravnik se pač nikoli ne more zmotiti pri ošpicah.

Mamice bodo nemara zaskrbljene, češ: kaj, če mi otrok enkrat zboli, ko so že prvič bile sitnosti z njim! No, naj bodo potolažene — ošpice se res le redkokdaj ponovijo. Razen tega naj jih pomiri dejstvo, da so današnja obolenja za ošpicami lažja kakor nekoč, mnogo lažja. Ko smo še mi bili mladi, pravi dr. Oxenius, je trajala bolezen dva do tri tedne. Danes pa vstanejo mali bolniki navadno že po petih dneh. Tak lažji potek bolezni je pa kriv, da človek ni vse življenje zaščiten pred ošpicami. Tvorba protistropov je seveda primerno šibkejša, če je bolezen le lagotna. Zato se tu in tam zgodi presenečenje, da mora kak otrok ali celo odrasli zavoljo ošpic dvakrat v posteljo.

Vzhodna Azija in Vatikan

O vatikanskem stališču glede vzhodne Azije objavlja budimpeštanski oficijni list »Pester Lloyd« krajši članek svojega rimskega dopisnika, iz katerega posnemamo:

Vzpostavitev diplomatskih odnosov med Japonsko in Vatikanom je v mnogih krogih zbudila precejšnjo, v glavnem politično pozornost. V teh krogih so bili namreč mnenja, da Vatikan »iz obzirov do Anglosasov« ne bo stopil v diplomatske stike z Japonsko, kdor pa se spozna na vatikansko politiko, je vedel, da o takšnih pomislekih ne more biti govora. Pij XI. in njegov državni tajnik Pacelli, sedanji papež Pij XII. sta bila čisto zagovornika tako zvane konkordatske politike in sta, kjer je le bilo mogoče, vzpostavljala diplomatske odnose. Takšni stiki imajo namreč lahko samo dobre posledice, ker imajo tako zastopniki sv. stolice možnost, da nudijo svoja posredovanja in lahko tudi v sovražni okolici dosežejo koristi za vernike. To plemenito politiko, na katero je bil že Pij XI. ponosen, nadaljuje tudi njegov naslednik Pij XII.

Kar se tiče azijskega vprašanja, je bilo mogoče v zadnjem času opaziti, da je bilo težje diplomatske delavnosti Sv. stolice prenešeno v Azijo. Odnosno v Severno in Južno Ameriko. Še pred budimpeštanskim evharističnim kongresom sta bila evharistični kongresa v Rio de Janeiru in Manili. Vsa Južna Amerika je še danes pod starim špansko-katoliškim vplivom in katolicizem je v zadnjih 20 letih zabeležil v latinski Ameriki znaten napredek. Tudi Filipinci so prav tako globoko verni in njihova vera obeta mnogo za azijsko bodočnost. V zgodovini katoliškega poslanstva na Kitajskem je prav v zadnjih letih prišlo do velike zgodovinske spremembe. Že dolgo let je namreč bilo v krščanskih krogih sporno vprašanje, ali je konfucijem združljiv s katolicizmom ali ne. Nekateri katoliški teologi so bili mnenja, da je bil Kon-fu-čej pogan, drugi pa so bili zopet mnenja, da ni Konfucij ustanovil nikake vere v transcendentalnem (nadnaravnem) smislu, temveč je objavil le visoke svetovne etične norme in je treba zato dopustiti njegovo oboževanje. Komisija »Propaganda Fidei« je dne 8. decembra 1939 zaključila ta spor v tem drugem smislu, tako da se smejo katoliki udeleževati svečanosti na čast Konfucija, da se smejo njegove slike obešati v šoli in pozdravljati s tihim pozdravom. Dopuščeno je bilo tudi čaščenje podob umrlih ali njihovih spominskih slik s prikloном glave. Moderna Kitajska pa je kakor je znano, močnejše kakor kdajkoli prej predana konfucijizmu. Zato je pričakovati odsej, da se bo sorazmerno majhno število treh milijonov katolikov med 400 milijoni

Kitajcev naglo dvignilo.

Nasprotno je misijonsko delovanje na Japonskem zelo omejeno, kajti Japonci cenijo više svoje etične nauke kakor one evropskih veroizpovedi. Po skoro 300letni prekinitvi se je zopet začelo misijonsko delovanje na Japonskem okoli l. 1865, vendar pa se je mogla Kristova vera uveljaviti le med revnimi sloji japonskega naroda, pa tudi tu je v zadnjem času nastopila sprememba, kajti odslej kažejo zanimanje za krščanstvo tudi plemenite, boljše in izobražene japonske družine. Že danes je mnogo kristjanov na najvišjih državnih mestih, zlasti odkar so tudi japonskim katolikom dopuščene ceremonije častitve njih prednikov kakor na Kitajskem.

Iz vsega tega je mogoče jasno spoznati, zakaj je Vatikan kljub vsem političnim pomislekom z veseljem pozdravil vzpostavitev diplomatskih odnosov z Japonsko. V ostalem je ta korak tvoril predmet razgovorov že tedaj, ko je bil v avdienci pri papežu bivši japonski zunanji minister Ma-cuoka.

Na poslednji strani. Pod tem naslovom je priobčel celovški dnevnik naslednje spominske besede padlim vojakom: »Na poslednji strani dnevnika so imena padlih. Na minljivem listu papirja izstopajo za en sam dan iz brezimenosti milijonske vojske. Nikakšno dolgo poročilo ne govori o njihovih borbah in uspehih, npbno poročilo o povišanju ali o podelitvi odlikovanj. Skromna vest javlja njihovo smrt. Tih in vdano so izvršili svojo dolžnost. Bili so se s poljsko vojsko, zmagali so norveško skalovje in fjerne, predrl so utrdbe na zapadu, zmagali so bunkerje in prepace na Balkanu, zmagovali so v Afriki in na svetovnih morjih in so uničevali v tednih in mesecih najtežjih bojov divizije boljševikov. Tisoč nevarnosti in naporov so prestali, tisočkrat so kljubovali s arcem in z vero v zmago, ko so premagovali vso trdoto in vso grozo bitk. Zdaj jih je poklicala usoda. Ko so padli, so morda še pogladi strelje iz strojne proti sovražniku, vrgli poslednje ročne granate ali bombe. Kakor so bili različni v življenju, tako so zdaj enaki drug ob drugem: general ali major poleg poročnika in podčastnika, truma desetnikov in korporalov in preprostih vojakov. Nepoznani so bili in bodo tudi ostali večini čitateljev. Toda ni ga, ki ne bi s tiho spoštljivostjo čital oamrtne. Ko so padli, so nam postali bratje. Na poslednji strani stoje njihova imena, toda vedno in vedno na prvi strani naših src.«

XXI APRILE

XX E.F.

CORPORAZIONI

CEREA LI
ORTO - FLORO FRUTTICOLTURA
VITI - VINICOLA E OLEARIA
ZOOTECNIA E PESCA
L E G N O
PRODOTTI TESSILI
ABBIGLIAMENTO
SIDERURGIA E METALLURGIA
MECCANICA
CHIMICA
COMBUSTIBILI LIQUIDI E CARBURANTI

CARTA E STAMPA
COSTRUZIONI EDILI
ACQUA - GAS - ELETTRICITA
INDUSTRIE ESTRATTIVE
VETRO E CERAMICA
COMUNICAZIONI INTERNE
MARE E ARIA
SPETTACOLO
OSPITALITA
PROFESSIONI E ARTI
PREVIDENZA E CREDITO

CONFEDERAZIONI

AGRICOLTORI
LAVORATORI AGRICOLTURA
INDUSTRIALI
LAVORATORI INDUSTRIA
COMMERCianti
LAVORATORI COMMERCIO
AZIENDE CREDITO E ASSICURAZIONE
LAVORATORI AZIENDE CREDITO E ASSICURAZIONE
PROFESSIONISTI E ARTISTI

LE FORZE DEL LAVORO, APPRESTANDO LE ARMI PER I VALOROSI COMBATTENTI, PREPARANO, CON LA VITTORIA, L'AVVENTO DELL'ORDINE NUOVO, FONDATA SU UNA PIU ALTA GIUSTIZIA SOCIALE.

DELAVNE SILE PRIPRAVLJAJO OROZJE ZA JUNASKE BORCE, PRIPRAVLJAJO Z ZMAGO BODOCOST NOVEGA REDA, TEMELJECEGA NA NAJVIŠJI DRUZABNI PRAVICNOSTI.

V sprednjem italijanskem položaju v Severni Afriki: Možnar v akciji

Nasoljeni Antonij

Iz dejstva, da čutijo še danes vsa ljudstva, ki se hranijo z mesom, odpor do soli, kakor imajo vegetarijanci živčni narodi neodoljivo potrebo po tej začimbi, smemo sklepati, da človeštvo v dobi svojega lovskega in pastirskega življenja še ni cenilo soli, pač pa da je začutilo potrebo po njej, ko se je začelo baviti s poljedelstvom in te postala njegova hrana v močnejši meri vegetarijanci. V mesni in živalski hrani vseh vrst, v mesu, ribah, mleku itd. je pač dovolj soli za potrebe človeškega organizma. Da je pa že predzgodovinski človek čutil to potrebo, nam dokazujejo posebno pogosti ostanki njegovih bivaljših v bližini solnih rudnikov, imenoma prazgodovinskih naselbin in rek, ki tiči v njih bodisi keltsko-grška ali latinska označba za sol (n. pr. »Hallstatt«, »Saale« itd.). Ta imena izvirajo iz neke skupne besede prvotnega indogermanskega jezika. Kolikor daleč segajo zgodovinski viri, toliko daleč lahko zasledujemo solno sled v zgodovini človeštva. Starim Babiloncem je veljala sol za neobhodno potrebno začimbo, »brez katere ni obeda v svetistihi«.

Stari Egipčani pa so sol poznali ne samo kot začimbo, temveč tudi že kot konzervirajočo snov za meso. Vedeli so tako za kamenito sol, kakor za morsko sol, ki so jo smatrali za nesveto. S soljo so konzervirali tudi človeška trupla. Znano nam je, da je dala Kleopatrina Antoniova truplo v pravem pomenu besede nasoliti in da je odredila, naj po njeni smrti tudi z njenim truplom napravijo tako. Ko je Pompej ob legal Kalaguritanca, so si ti zalogo mesa za dolgo oblogo zagotovili, kakor poroča Salust, na ta način, da so v soli konservirali ne samo trupel svojih padlih vojščakov, temveč so pobili in na isti način konservirali tudi svoje žene in otroke. V stari

Grčiji so že od pamtveka poznali pridobivanje kuhinjske soli iz morja in tako tu, kakor v starem Rimu so nasoljene ribe imele veliko ulogo v prehrani ubožnejših slojev. Kitajci so odkrili sol kot važen fiskalni objekt, že okrog l. 2200. pred našim štetjem je neki cesar iz dinastije Hia pobiral prvi davek na sol v provinci Cingtav.

V organizmu človeka in višjih živali je kuhinjska sol nenadomestljiva snov, ki je mora biti v tem organizmu stalno neka določena količina, čeprav je v posameznih organih razdeljena zelo neenakomerno. V 1000 gramih krvne plazme je 8,5 grama raznih soli, med njimi 5,5 grama kuhinjske soli. V znoju, sluzah, slini in solzah je še višji odstotek. Če pridejo v telo prevelike količine soli, odpravi ta prevelik preko obisti. Dostoj pa prav za prav še ni enotnega naziranja, kolikšne količine soli moramo dovajati telesu, da si ohrani svojo normalno množino. Za zdravega, odraslega človeka iz zmerne pasu in z običajno prehrano navajajo 5 do 20 gramov soli na dan. V deželah, kjer imajo solni monopol in kjer porabo lahko točno nadzirajo, se normalna poraba giblje približno v teh mejah, pri čemer ima pač okus regulirajočo ulogo. Pred prvo svetovno vojno so porabili v Nemčiji na dan in osebo povprečno 21 g soli, med svetovno vojno se je dvignila poraba na 37 gramov, do l. 1921. pa se je znižala na 26 gramov. Porast vegetarijanske prehrane nam daje pojasnilo za porast porabe soli v vojnem času.

Naloga, ki jih ima sol v človeškem organizmu, so kaj različne. Po eni strani vpliva na življenjska dogajanja s svojo bazično sestavo, natrijevim jonom, po drugi strani s kislinsko sestavo, klorovim jonom. Želodčne žleze spreminjajo klor v klorovo kislino, ki je je v želodčnem soku do 0,6 odstotka. Šele v tej kisl raztopini more pepsin v prebavnih sokih opravljati svojo nalogo, prebavljati beljakovine. Natrij se z ogljikovim dvokisom v krvi veže v natrijev karbonat, trebušna slinavka pa ga izkorišča za prebavno delo v črevu. S kemičnega stališča bi te funkcije namesto natrijevega klorida opravljal tudi kalijev klorid, vendar se to nadomeščanje brez škode za organizem ne da izvršiti. Vzrok je v tem, da izvirajo vsa živalska bitja pač iz morja, njihovo stanišče se je že od vsega početka naravnalo na kuhinjsko sol in si ohranilo tudi za svoj nadaljnji razvoj prvotno razmerje med natrijevim in kalijevimi solmi, kakršno obstoji v morju. Analiza soli v našem telesu kaže prav razločno na naš oceanski izvor. Skupna koncentracija se je sicer od prillike 35 gramov v litru morske vode znižala na 8,5 grama v litru krvne tekočine, toda razmerje med poedinimi solmi je ostalo presenetljivo enako. Kopne rastline s svojo kopno preteklostjo lahko prav dobro obstanejo brez natrijevega klorida, ne morejo pa se odpovedati kalijevega klorida.

V solnem gospodarstvu tista sol, ki jo porabi človek za svoje jedi, nikakor ni odločilnega pomena. Če upoštevamo tudi industrijsko porabo soli, tedaj gre komaj sedmina vse proizvodnje v naše kuhinje

osnoma jedi. Lansketo leto je značala svetovna proizvodnja te snovi 37 do 40 milijonov ton, od tega je odpadlo kakšnih 48 odstotkov na Evropo. Sol se pridobiva pred vsem iz rudnikov, in sicer po stanju zadnjih let okrog 64 odstotkov, ostanek pa prihaja skoraj popolnoma iz neizčrpni zalog morja. Med evropskimi deželami, ki pridobivajo sol, je bila v letih pred to vojno na prvem mestu Nemčija, sledila je Anglija, na tretjem mestu je bila Rusija, na četrtem Francija itd.

Kakor omenjeno, poraba soli za jedi neposredno ni najvažnejša postavka v njeni potrošnji. Ogromne množine je gredo za konzerviranje mesnih proizvodov, kar so poznali že v davni preteklosti. A tudi strojenje kože s soljo in galunom so poznali že v starih časih. Od 18. stoletja dalje gre mnogo soli za izdelavo mila. Omogočila je izdelavo trdih natronovih mil, med tem ko so se morali prej zadovoljevati z mehkiimi

kalijevimi mili. Moderna tehnika pa je sili odprla še vse mogoče druge načine uporabe. Že izdelava sode zahteva skoraj polovico vse proizvodnje soli. Potem sledijo izdelava natrijevega sulfata (steklarska industrija), žganje rudniških produktov, izdelava solne kisline, izdelava katranovih barv itd. Skoraj bi lahko rekli, da ni potrebe vsakdanjega življenja, ki bi pri njeni izdelavi ne imela sol kot vmesni produkt odločilno ulogo. Če pa pomislimo še na življenjsko važno ulogo, ki jo ima sol v človeškem organizmu, bomo morali priznati, da so bile zelo upravičene besede, ki jih je izrekel učenjak Meyn l. 1857.: »Torej v času, ko je kuhinjska sol imela v industriji še skromno ulogo: »Razen zraka in vode ni snovi, ki bi tako mogočno, a vendar tudi tako enostavno in nespremenljivo v svoji obliki obvladovala človeški rod kakor kuhinjska sol.«

Dvanajst dragocenih velblodov

Vodstvo egiptске obmejne službe v Kantari je prejelo pred kratkim od nekega »informatorja« obvestilo, ki je bilo tako čudno, da mu sprva niso hoteli verjeti. Može je poročal, da bodo šle v nekoliko dneh večje količine opija čez mejo, in sicer v velblodjih trebuhih. Ker česa takšnega še na Bliznjem Vzhodu, kjer so tihotapci namazani z vsemi mazili, ni bilo, je večina obmejnih uradnikov sprva menila, da ni temu sporočilu pripisati nobenega pomena. Toda načelnik obmejne službe je bil drugačnega mnenja. Vedeč je, da so »informatorji« pogosto že zavojto tega zanesljivi, ker je vabliva nagrada običajno višja nego delež na dobičku, ki bi ga imeli v primeru, če bi se tihotapstvo posrečilo. Odredil je zato, naj v naslednjih dneh strogo pazi na vse velblode karavane, ki bi prišle iz Palestine.

ZA SMEH IN KRATEK ČAS

»Ah, Vera, na noben način mi ne uspe spraviti Rudija tako daleč, da bi se izjavil!«

»Kako to, Olga? Saj bi se kakšen namigljaj vendarle lahko našel!«

»Da, da, namigljaje mu dam stalno. Vsako krat, kadar mi prižge cigareto, mu puham obročke dima v obraz!«

»Veste, gospod dirigent, vaš prvi violonist igra vsak dan slabše, toda danes igra zares kakor pojutrišnjem!«

»Ali si lahko izposodim knjigo »Kako postane v treh mesecih milijonar?«

»Za koliko časa?«

»Za tri mesece!«

Po cesti je pritekel deček in se zaletel v mimoidočega. Mimoidoč ga je nahrulil: »Kaj pa tečeš kakor nor?«

»Domov moram,« je dejal deček ves zasopel, »mati me bo nabukala!«

»Nu, in zavoljo tega tako dirjaš? Ali rad vidiš, da te nabunka?«

»To ne, toda če ne pohitim, prile prej oče domov in potem me ta nabije!«

AMERIŠKI ZAKONI

»Povej mi odkrito, Ellinor, ali bi se poročila z istimi možmi, od katerih si sedaj ločena, če bi že prišlo do tega?«

»Gotovo, Mary, samo morda v drugačnem vrstnem redu.«

»Preproga je že pošteno umazana, draga.«

»Da, poskrbeti morava za predvajanje novega sesalnika za prah.«

»To je nezasišano! Nepridipravo sem dajal lekcije o vezbanju spomina in sedaj pozablja plačati! Najslabše pa je to, da se nikakor ne morem spomniti, kako se mož imenuje...«

»Rudi bo jutri praznoval svojo zlato poroko.«

»Neumnost, saj ne šteje niti pet in dvajset let in še ni poročen.«

»Nu, da, toda ona mu prinese vendar dva milijona v zakon!«

Indijski ujetniki v nekem koncentracijskem taborišču v Severni Afriki

Radio Ljubljana

TOREK, 21. APRILA 1942-XX

7.30: Poročila v slovenščini. 7.45: Operna glasba — v odmoru (8.) napoved časa. 8.15: Poročila v italijanski. 12.15: Trio Emona. 12.40: Trio Ambrosiano 13: Poročila Vrhovnega Poveljstva Oboroženih Sil v slovenščini. 13.17: Radijski orkester, vodi dirigent D. M. Sijanec — orkestralna glasba. 14: Poročila v italijanski. 14.15: Godba in zbor IX. okraja C. C. R., pod vodstvom dirigenta G. Orsomanca. 14.45: Poročila v slovenščini. 17.15: Koncert Rosinijeve glasbe. 17.45: Poročila v slovenščini. 19.45: Komorna glasba. 20: Napoved časa — poročila v italijanski. 20.20: Komentar dnevnih dogodkov v slovenščini. 20.30: Pesni vojnega časa. 20.40: Klarinetni trio. 21.10: Predavanje v slovenščini. 21.20: Radijski orkester vodi dirigent D. M. Sijanec: sodelujeta sopranistka Ksenija Vidaličeva in baritonist Vekoslav Janko — operna glasba. 22: Prenos iz mesanega gledališča v Bologni: 3. in 4. dej. opere Moč Usode — uglašil Verdi. V odmoru: Zamiselnosti v slovenščini. Po operi poročila v italijanski.

KULTURNI PREGLED

Orgelski koncert msgr. Stanka Premrla

Pravega odnosa do orgel, tega veličastnega instrumenta si ni tako lahko pridobiti. Neštetokrat poslušamo bučanje orgel in njihove nežne zvoke v cerkvi pri raznih liturgičnih obredih, veliko je število za preproste pedaleške potrebe izoliranih orglincev, le redki pa so, ki vedo, kakšni sovrstveni svetovi zvokov in barv se odpro takrat, ko prime za instrument pravi mojster. Orgle so doma največkrat v božjih hramih, kjer done v slavo božjo pri slovesnih velikih mašah in pojo mrtvim pri zaдушnicah. Spremljajo dogodke cerkvenega leta v njegovem veselju, praznovanju in žalovanju. Ni pa to njihova edina sposobnost in naloga. V tihih urah, ko so cerkve zapuščene in mrtve in so njihova vrata odprta le obupanem in tolažbe potrebnim vernikom, ki se v svojih bridkostih zatekajo v posvečeno samoto, najde kdaj pa kdaj tudi drugačne utehe željan mož pot do njih. Melodije, skrite v srcu in barve, nagromadene v sluhu, privro tedaj na dan v zvokih, ki nas pretresejo Srebrno zveneče male miksture, nežno odtehtani salicijoni, temne viole in široki principali, trpkost, de viška viola da gamba, potem sladke flavte in sveži vox coelestis, vsi ti precudni registri, uspehi človeškega uma in tih pri slušujočega srca plavajo skozi visoki obokani prostor in nam govore v vseh barvah in jezikih. Koliko nam povedo! Ti mojstri, ki so skladali za orgle domači in tuji nam govore o svoji veliki in neizmisljivi veri, o samozatajevanju, o veselju, ki vriske za nebeskimi zbori, in o hrepenenju, ki nam čara svoje zvoke v uho. Ko pa zadone fuge

Johana Sebastijana, tedaj se nam zdi, kakor da bi se mogočni gotski loki vzpenjali in se gromadili kviki v enem samem stremiljenju k nebu navzgor.

V ta svet nam je odprl vrata Stanko Premrl s svojim orgelskim večerom dne 18. t. m. v stolnici in nam vzbudil željo po posvečenih trenutkih pričesnice, brezstrastne umetnosti. Kot eden od prvih in najboljših slovenskih orgelistov se Premrl odlikuje predvsem po svoji izredno pretehtani in občutljivi registraciji. Sestava barv in izbira registrov je njegova velika posebnost. Trdi jezikički nikdar ne prevpijejo milejših in obzirnejših ustinčnih piščali, ki so vendarle pravi in temeljni orgelski zvoki. Celo tako oster in malce neprijazen instrument, kakor so stolnične orgle, ki niso baš najboljše intonirane, zveni pod mojstrsko Premrlovo roko gibko, poslušno in barvito.

Od izvajanih skladb so nas kajpada najbolj zanimala skladbe šestih slovenskih mojstrov, predvsem obširne variacije izvajalca samega na papeško himno. Kažejo vse značilnosti Premrlovega sloga. Gladko in preprosto melodično dikcijo, zelo značilne spremembe tempov in izraza sploh ter poseganje v dokaj komplicirano akordično alteracijo. Dve skladbi starejših mojstrov, Hladnika in Kreka sta še danes sveže in se zlasti Krekova Slavnostna predžiga (izšla v Novih Akordih) v svoji preprosti, toda smiselni, izpejani trodelnosti in nadvse ustrezajoči glasbeni vsebini odlično uveljavila.

Od mlajših skladateljev smo s posebnim zanimanjem poslušali švicero Passacaglio,

ki je dokazala, kakor že mnogo skladb tega nadarjenega skladatelja, njegovo izredno teoretično znanje, ki se vselej vzorno prilagodi izrazu in podpira mračno, obsežno in dolgo razpredeno kontrapunktično obliko. Obenem pa je ta skladba priča, kako se lahko tudi moderni zvoki dobro uporabijo na oglah in v prostoru, ki je zaradi svojega vseobčnega namena dostikrat pravo središče glasbene reakcionarnosti.

O Ravnikovem Gradualu seveda ne moremo mnogo soditi, ker je ta skladba zložena za zbor s spremljavo orgel in smo slišali v glavnem le njen orgelski part. Vloga, ki jo imajo pevski glasovi, je melodično in izrazno sploh tako velika, da je zbor nepogrešljiv, če ni orgelski del docela prirejen in predelan. Sodeč po orgelskem delu, tudi kakor smo ga slišali tokrat, je to delo velike notranje sile in harmonsko bogato, tudi za današnji čas dovolj presenetljivo zamovano.

Tomčeva fuga je pravi vzor orgelske fuge, ki iz mirnega in slovesnega razpoloženja glavne teme raste v mogočne zvoke prepletajočih se kontrapunktov. Mehka, ne presvetla tonaliteta ji jemlje trdoto in daje osnovnemu značaju primeren zvok. Na koncu ponavljam še enkrat željo, ki sem jo napisal ob Tomčevem orgelskem večeru: želimo si slišati od enega naših velikih orgelskih mojstrov večer novejših orgelske glasbe, da bi se oglašili tudi moderni zvoki v idealnem prostoru za zbrano in vdano poslušanje.

Marijan Lipovšek

Tretja Ifigenija

Na sobotni predstavi Goethejeve »Ifigenije na Tavridi« so mogli gostje, ki jih zanimajo taki gledališki poskusi, videti že tretjo našo Ifigenijo: go. Milveo Boltar-

Ukmarjevo. V presledku po teden dni so se zvrstile tri igralko v plemenitem stremiljenju, da v težki, visoko zahtevni vlogi legendarne hčere trojanskega junaka Agamemnoma pokažejo svoj čut za poduhovljeno igro, za klasično umerenost in za duševno lepoto, izražajočo se bolj v gibih in gestah, v govornih uglasjenosti, v vsem, kar odraža notranji svet, kakor pa v vseh drugih in v poznanjenosti teatraliki. Nemalo truda je bilo treba za naštudiranje Ifigenije in za gladko obvladovanje težkega verzificiranega besedila: toliko truda, da bi se marsikdo vprašal, ali je bil potreben glede na takó omejeno zanimanje, kakor ga more vzbuditi to zlahtno, vendar sodobnosti močno odmaknjeno delo?!

Toda umetniška ekonomija se ne sme vdajati vabljivi naliki z gospodarnostjo gmotnih energij. V kulturnem življenju je potrebno in koristno vse, kar povečuje njegovo, poglavitno in umetniško izkušnost posameznih stvarjalnih osebnosti. Čeprav gre v vseh treh primerih za zrele igralko, ki jim ni treba dajati otpljivih in kričeh dokazov sposobnosti, je vendar verjetno, da potkuz vsake izmed njih z Goethejevo Ifigenijo ni bil brez pomena za celotno umetniško izkušnost in za tisto notranjo rast, ki v življenju pravega umetnika ne preneha vse dotlej, dokler se ne izčrpa njegova tvorna sila. O tem, kaj tudi prav ta vloga s svojo strogo stvarjalno disciplino igralci, ki ima ambicijo za tragedijo, je bila beseda že v prejšnjih poročilih, kjer se je pisec bavil z nastopom ge Šaričeve in ge Elvire Kraljeve.

Ga Milena Boltar-Ukmarjeva nastopa bolj poredkoma. Ostala je v svašem spominu predvsem z nekaterimi kmečkimi vlogami v realističnih igrar. Njena Ifigenija je zrasla iz zdravega stremiljenja po vrhun-

»Kt zadel ob mino?«

Na obalo pri Arnau v španski pokrajini Oviudu je morje naplavilo truplo velikega kita, ki je bilo pokrito z velikimi ranami od izstrelkov. Menijo, da je morskí sesalec zadel ob kakšno mino ali pa da so ga po pomoti smatrali za sovražno podmornico in ga obstreljevali s topovi. Najdba je zbudila veliko zanimanja med ribiči malega kraja, ki so imeli od nje tudi znatno korist. Kitovo mast so prodali na javni dražbi, izkupiček pa so razdelili med potrebne družine.

A NEKDOTA

Nekega dne je sedel originalni zdravnik dr. Heim v gostilni pred steklenico vina. Nenadno je planil v sobo neki gospod z vzklikom: »Pridite takoj! gospod doktor, moja žena umira!« — »Dovolite mi vsaj, da steklenico izpraznim!« je odgovoril zdravnik. Toda gospod, po postavi pravi velikan, ga je orez vsake nadaljnje besede dvignil in ga odnesel skozi vrata. »Le počakajte,« je zavpil doktor, »za to se vam bom pošteno maščeval: ženo vam ozdravim!«

VSAK DAN ENA

Ustrezljivi gospod.

URA FIZIKE
Učitelj: »Potofnik, kaj se zgodi s srebrnom, če ga pustimo na prostem?«
Učenec: »Ukradejo ga, gospod učitelj!«

»Naročila žal ne moremo izvršiti, dokler ne plačate zadnjega računa,« je krmajvala trdka klientsa.

Naslednji dan je prejela odgovor: »Naročilo razveljavljam. Ne morem tako dolgo čakati.«

skih vlogah, ki kažejo v tankočutno izgrajeni stilni igri ne samo sposobnost vzvičanja in doživljanja tuje osebe ter bolj ali manj obilni register izraznih sredstev, marveč tudi umetniško duševno kulturo, odlike njenega nastopa, njenih gibov in kretenj in prav posebno še kulturo njenega glasu in njeno recitacijsko tehniko.

V vseh teh smerah se je ga Boltar-Ukmarjeva uveljavila z igro, v kateri ni bilo čutiti samo močnega hotenja, marveč tudi zavedno in instinktivno izbravo vseh razpoložljivih igralskih sposobnosti za dosego uglasjene, plemenite, lepe igre. Za razliko od obeh svojih predhodnic je ga Boltar-Ukmarjeva igrala z neko zadržanostjo in se je zlasti od ge Kraljeve razločevala v tem, da si je manj pomagala z rokami, s kretnjami, s tem, kar daje izraževanim duševnim stanjem telesni poudarek. Njena igra je bila po izraznih sredstvih zmerna, vendar pa zlasti v nekaterih trenutkih vidno poglavitna in duševne odenke. Če je kreacija ge Šaričeve izhajala iz lirčne osnove in je zapuščala v pisu teh vrtic vizionarni občutek nekih slikarsko poetičnih lepot ali muzike; če se je zdelo, da je igrala žarišče ge Kraljeve v stremiljenju po kar moči plastičnem, zaokroženem in razgibanem telesnem izrazu, je ga Boltar-Ukmarjeva dajala s svojo Ifigenijo vtisk, da skuša biti kar moči dramatična. S tem hočem reči, da je bila njena igra najznačilnejša in tudi glasovno najizrazitejša v trenutkih, ko je doseglo dogajanje dramatsko napetost. Vsa ostala igra se je zdelo samo rahla priprava za te koncentrirane trenutke. Zategadelj njena Ifigenija ni zapustila tako močnega vtisa kot celota, kakor na pr. igra ge Šaričeve, tako polna poetičnega čara, kazala pa je močno razvite v stopnjevanju, v prizorih, ko se je

